

РЕЦЕНЗИЯ

*на дисертацията на докторант Доника Цановска-Шнеевайс
„Роля и дейност на драгоманите. Австрийският клон на фамилията Теста през втората
половина на XVIII в. – първата половина на XIX в.“*

*От проф. дин Иван Христов Първев, Катедра „История на Византия и балканските
народи, Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“,*

1. Предложеният от г-жа Цановска-Шнеевайс ръкопис е с обем от 215 страници, разделени на увод, четири глави и заключение. Накрая са добавени приложения и библиография. Самият дисертационен труд, както и всички други подадени документи съответстват на законово-нормативните изисквания, за да бъде проведена официална защита за присъждане на образователната и научната степен „доктор“. Наукометричните данни, предоставени от докторантката, са коректни и законосъобразни. Не са открити опити за плагиатство.

2. В началото на своето изследване г-жа Цановска-Шнеевайс предлага изчерпателен очерк, посветен на ролята и дейността на драгоманите в контекста на дипломатическите отношения между християнска Европа и Османската империя. Разгледани са също така различни аспекти, свързани с конкретната работа на драгоманите, техните професионални отговорности, както и някои страни от личния им живот. Разбира се, докторантката е добре запозната с историографията по въпроса – както международна, така и българска, което е несъмнен плюс.

Дисертацията си поставя като същинска изследователска задача да проучи ролята, която е играла фамилията Теста в историята на хабсбургско-османските отношения от средата на XVIII до средата на XIX в. Или, ако трябва условно да вмъкнем посочените сто години в някакви по-прецизни исторически маркери, става дума за десетилетията между Белградския мир (1739) и Кримската война (1853-1856). Хронологическият фокус е избран доста сполучливо, тъй като наистина през посочения период австрийският военно-политически натиск в посока към Балканите сериозно намалява, а оттук по необходимост нараства ролята на дипломатията в отношенията с Високата порта.

Докторантката е имала великолепната възможност да работи почти година във Виенските архиви като стипендиантка на Австрийската служба за академичен обмен, което ѝ е позволило да включи в научен оборот нови дипломатически документи. Това обстоятелство говори, разбира се, за сериозността на самото изследване.

Ако трябва да открием някакъв безспорен акцент, където освен фактологичен можем да забележим и ярък интерпретационен принос, това е времето, когато австрийски посланик в османската столица е барон Игнац фон Щюрмер, т. е. между 1802 и 1818 г. Г-жа Цановска-Шнеевайс е успяла убедително да докаже несъмнената връзка между австрийската османска политика, от една страна, и ролята на драгоманите от фамилията Теста с техните формални и неформални мрежи на влияние в Константинопол, от друга.

Според мен докторантката е изпълнила своята изследователска задача. Пред нас е един ръкопис с несъмнен фактологичен и интерпретационен принос, който напълно отговаря на закономото изискване една дисертация да бъде и „научна степен“, а не само образователна. Това бих искал специално да го подчертая, тъй като за голямо мое съжаление някои защитени през последните години дисертации в ИФ не напускат коловозите на „образователната степен“, т.е. притежават по същество нулев научен принос.

3. Естествено към ръкописа, който оставя иначе несъмнено положително впечатление, могат да бъдат отправени и някои забележки. Самата дисертация като изследователска тема е достатъчно сложна, затова е нормално да има аспекти, които един читател би искал да види в изложението. Така например, не става много ясно доколко фамилията Теста в нейната „австрийска версия“ създава истински силна мрежа за влияние в самото хабсбургско общество през XVIII-XIX в. Казано иначе, липсва контекстът на сравнението с други „нови благороднически родове“ в Австрия, които са поели по пътя на дипломатическата кариера. Би било също така интересно да се потърси отговор на въпроса доколкото посланическият пост в османската столица е залог за успешна дипломатическа или политическа кариера в Дунавската монархия. Освен това ми се струва, че на места г-жа Цановска-Шнеевайс сякаш надценява ролята, която драгоманите и в частност представителите на рода Теста са имали в дипломатическата игра между Австрия и Османската империя – все пак те си остават едни сравнително малки „колелца“ в този несъмнено сложен механизъм на двустранните отношения.

4. В заключение бих искал да подчертая, че представеният дисертационен труд притежава несъмнени академични качества, което на свой ред ми дава основание да подкрепя без колебание присъждането на образователната и научната степен „доктор“ на г-жа Доника Цановска-Шнеевайс.

София, 17 май 2024 г.

Проф. дин Иван Първев